

„Dydaktyka 3”. Zeszyty Naukowe
Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie
Seria Filologiczna

Red. Henryk Kurczab. Rzeszów 1996

W kolejnym tomie „Dydaktyki” z godną podziwu wiernością badacze ośrodka rzeszowskiego publikują opracowania z zakresu nauczania integrującego, jako podstawowego czynnika sprzyjającego wszechstronnemu wykształceniu ucznia. Większość zamieszczonych w zeszycie artykułów odwołuje się do integracji szeroko rozumianej, co znajduje objaśnienie we wstępie redaktora tomu, a jednocześnie teoretyka nauczania integrującego, H. Kurczaba. Są to opracowania niezwykle potrzebne nauczycielom w czasie, kiedy nowa podstawa programowa już w zakresie celów zobowiązuje szkołę do umożliwienia poznawania i rozumienia świata oraz jego kultury¹ i do „nauczenia integrowania zdobytej wiedzy zgodnie z zainteresowaniami i możliwościami oraz jej wykorzystania do dalszego rozwoju”² ucznia. Teksty zawarte w zeszycie zostały zgrupowane w trzech centrach:

1. Pogranicza i korespondencje sztuk w kształceniu polonistycznym. Jest to najbardziej rozbudowana część: składa się na nią pięć artykułów różnych autorów (zajmują one dwie trzecie objętości zeszytu).

2. Kształcenie literackie (dwa artykuły o różnej problematyce).

3. Kształcenie literackie a kształcenie językowe (dwa artykuły). Zeszyt zamyka zestawienie tematów prac magisterskich napisanych w latach 1993—1995 w Zakładzie Metodyki Nauczania Literatury i Języka Polskiego.

Zakres problematyki jest zróżnicowany: oprócz publikacji o charakterze teoretycznym (artykuły D. Hejdy, E. Mazur, W. Pelczara) znajdujemy kon-

¹ *Podstawy programowe obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących*. Dz.U. MEN z dn. 15.05.1997, Nr 5, poz. 23, s. 2.

² *Podstawy...*, s. 51.

kretnie rozwiązania dydaktyczne (artykuł H. Kurczaba, D. Karkut, T. Półchłopka, Z. Przybyły, U. Kopeć); obok zobrazowania możliwości integrujących sztuk różnych epok (artykuł H. Kurczaba, D. Karkut, T. Półchłopka) mamy ukazanie miejsca treści audiowizualnych podczas integrowania składników procesu kształcenia (artykuł W. Pelczara, D. Karkut, T. Półchłopka).

W pokrewnych tematycznie artykułach części pierwszej można niekiedy zauważyć powtarzanie tych samych treści. Dotyczą one charakteru związków pomiędzy różnymi dziedzinami sztuki i możliwościami ich wykorzystania w dydaktyce³, a także dotyczą charakterystyki epok⁴. Sądzę, że odpowiednio zredagowane wprowadzenie do tej części zeszytu zlikwidowałoby ten nadmiar informacji, którego przy dużym pokrewieństwie tematycznym tekstów autorzy nie byli w stanie uniknąć (trzy pierwsze artykuły odnoszą się do powiązania literatury z muzyką, a dwa — do tej samej epoki).

Na tle szeroko zarysowanych związków międzyprzedmiotowych (dydaktycznych) dosyć ubogo wypada zilustrowanie związków funkcjonalnych (artykuł U. Kopeć i fragmenty tekstu E. Mazur⁵) i treściowych (artykuł Z. Przybyły). Interesujące i cenne natomiast, niezależnie od przedstawianych aspektów integracji, są we wszystkich tekstach propozycje dydaktyczne, które mogą stać się inspiracją dla odmiennego stylu w nauczaniu (por. nowe propozycje dydaktyczne analiz nowel H. Sienkiewicza).

Z omówień szczegółowych zwrócę uwagę na artykuł D. Hejdy, który umożliwia odbiorcy poznanie różnych, dla odbiorcy-polonisty często zaskakujących, stanowisk wobec związków literatury i muzyki, jako że istota muzyki utrudnia ustalenie takich związków. Opracowanie to może być szczególnie kształcące dla nauczyciela przyzwyczajonego do interpretacji utworu poetyckiego jako mniej lub bardziej „muzycznego”. Odbiorca taki znajdzie tu pouczenie, że organizowanie kontekstów: muzyka — literatura, to zadanie bardzo trudne. Część artykułu poświęcona jest zagadnieniom przekładu intersemiotycznego, definiowanego (za Jakobsonem) jako przekładanie znaków jednego systemu na znaki systemu drugiego. Szkoda, że autorka nie wzbogaciła rozważań dydaktycznym ujęciem przekładu intersemiotycznego jako metody, która daje samym uczniom możliwość uczestniczenia w akcie „przekładania”⁶. Takie próby uczniowie chętnie

³ Powtórzenia mają miejsce we wstępnych fragmentach artykułów: D. Hejdy, H. Kurczaba, D. Karkut.

⁴ Charakterystyka Młodej Polski w artykułach D. Karkut, T. Półchłopka.

⁵ Autorka wspomina w nich, iż znajomość gatunków i kompetencja nadawcza w tym zakresie, posługiwanie się wykładnikami językowo-stylistycznymi stają się umiejętnością niezbędną na egzaminach maturalnych i wstępnych na wyższe uczelnie.

⁶ Por. A. Dyduchowa: *Próba klasyfikacji metod kształcenia sprawności językowej*. W: „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”. T. 5. Red. J. Kram, E. Polański. Katowice 1984.

podejmują⁷. Należy się zgodzić z autorką w kwestii zachowania ostrożności przy zestawieniu konkretnego utworu poetyckiego z konkretną kompozycją i nazwiskiem kompozytora, jednak nowa podstawa programowa już takich zestawień nie sugeruje⁸.

Równie interesujące wydają się dwa następne opracowania, których autorzy także starają się odsłonić związki między muzyką a literaturą, a ze względu na specyfikę konkretnego materiału, który poddają analizie, wiele takich związków odnajdują. H. Kurczab wskazuje na więzy łączące literaturę i muzykę w okresie średniowiecza i odrodzenia (na przykładzie *Bogurodzicy* i *Psalterza Dawidów*), a D. Karkut przedstawia ten sam rodzaj związków oraz różne ich aspekty w literaturze i muzyce Młodej Polski. Wymieniony artykuł wiąże z kolejnym opracowaniem (artykuł T. Półchłopka) epoka, w której jak w żadnej innej, kody różnych artystycznych dziedzin wzajemnie się przenikały. T. Półchłopek ukazuje tę swoistą syntezę wielu sztuk. Podkreśla on, że jedynie wielowarstwowe ukazanie dzieł Młodej Polski, z perspektywy różnych sztuk, umożliwi uczniom właściwe jej zrozumienie. Według autora zadanie nauczyciela będzie polegało na przełożeniu na język praktyki szkolnej wzajemnych powiązań łączących literaturę z innymi dziedzinami sztuki.

Dla teoretyków dydaktyki i dla nauczycieli szczególnie zajmujący będzie artykuł W. Pelczara, który celem rozważań czyni wskazanie miejsca treści audiowizualnych w czynnościach integrowania składników procesu kształcenia. Rozważa on różne aspekty integracyjnej funkcji przekazu audiowizualnego: tematyczny, formalny, dydaktyczny, prakseologiczny, psychologiczny; dla objaśnienia wykładu ilustruje niektóre z aspektów przykładami (np. interpretacja utworu M. Sępa-Szarzyńskiego *O nietrwalej miłości...* jest uzupełniona interpretacją obrazu H. Holbeina Młodszeo *Ambasadorowie*).

Ważne problemy dydaktyczne przedstawiają artykuły zajmujące się zagadnieniami literackimi. W jednym z nich autorka (J. Pasterska) prezentuje tendencje pojawiające się w programach w ciągu lat: wskazuje na miejsce w nich literatury faktu (coraz szerzej reprezentowanej we współczesnej lekturze szkolnej). Drugie opracowanie, autorstwa Z. Przybyły, prezentuje nowatorskie rozwiązania metodyczne: przedstawia odmienną, głębszą interpretację (z perspektywy komunikacji literackiej pozytywizmu) nowel H. Sienkiewicza. Propozycja Z. Przybyły jest zarazem przykładem realizacji zasady integracji różnych działów kształcenia polonistycznego.

Interesujący, choć budzący pewne wątpliwości, jest artykuł z ostatniej części tomu. Autorka *Kształcenia literackiego w pierwszej klasie szkoły średniej...* wychodzi z założenia, że celem wychowania jest integralność umysłowa,

⁷ Znanie są w środowisku śląskim próby zestawiania poezji romantycznej ze współczesną muzyką młodzieżową przez uczniów szkoły średniej.

⁸ Por. *Podstawy...*, s. 21.

uczuciowa i estetyczna każdego człowieka, a więc i ucznia. Przedstawia zadania dydaktyczne kształcące umiejętności nazywania stanów uczuciowych przez uczniów klasy pierwszej w integracji z kształcenia literackim. Analiza niektórych przykładów pojawiających się w zadaniach budzi jednak wątpliwości. Wśród formacji deminutywnych pojawia się *maluneczek* z określonym formantem komponowanym — *eczek* (a więc ma to być *deminutivum* drugiego stopnia). Jeśli za wyraz podstawowy uznamy *malunek*, mamy tu do czynienia ze zdrobnieniem pierwszego stopnia: *malunek* — *maluneczek* (suf. *-ek*)⁹.

Ostatni tekst zeszytu wprowadza w problematykę eseju. W starannie poprowadzonych rozważaniach autorka zwięźle przedstawia próbę definicji, historię, cechy gatunkowe, język i styl eseju, jego osobliwości na gruncie polskim oraz krótką typologię. Na tym tle dosyć ubogo wypada część dydaktyczna artykułu (*Lektura esejów Cz. Miłosza — „Rodzinna Europa”*), która jest zbyt ogólnikowa, aby odpowiedzieć na zarysowane wcześniej potrzeby dydaktyczne szkoły średniej w zakresie tego gatunku.

Zestawienie tematów prac magisterskich, które opracował redaktor tomu H. Kurczab, dowodzi, iż rzeszowskie środowisko dydaktyków mocno tkwi w nurcie kształcenia integrującego. W czasie kiedy tradycyjne kształcenie polonistyczne, ograniczone do własnego przedmiotu, już nie wystarcza, prezentowany tom stanowi niezwykle pożyteczny zbiór dla każdego polonisty.

Bernadeta Niesporek-Szamburska

⁹ Por. R. Grzegorzczkova: *Zarys słowotwórstwa polskiego*. Warszawa 1979, s. 53.